

Onderzoekbeschrijving

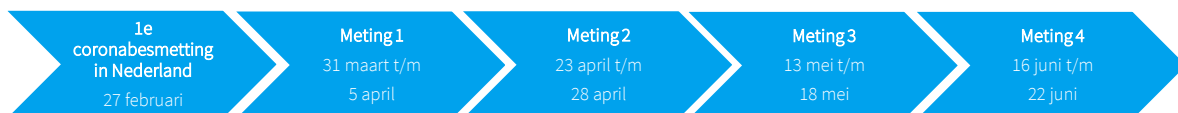
De provincie Noord-Brabant heeft het PON gevraagd een vierde meting uit te zetten onder Brabanders om de maatschappelijke effecten van het coronavirus in beeld te brengen. Naast de directe en de te verwachten economische effecten, wil de provincie weten hoe Brabanders de aanwezigheid van het virus en de maatregelen die daartegen worden genomen ervaren. In de vierde meting wil de provincie weten onder andere weten of het lukt om 1,5 meter afstand te houden en of Brabanders al gebruik hebben gemaakt van de versoepelde maatregelen.

De resultaten van deze vierde meting vergelijken we met die van de eerdere metingen.

Het PON heeft, net als bij de voorgaande metingen, een onderzoek uitgezet onder het Brabantpanel¹. Daarnaast is het onderzoek uitgezet onder de Brabantse panelleden van PanelClix. Dit om de respons te verhogen om uitsplitsingen naar leeftijd en veiligheidsregio mogelijk te maken. De opzet en inhoud van deze vragenlijst is afgestemd in nauwe samenwerking met de provincie Noord-Brabant, de Brabantse veiligheidsregio's en diverse Brabantse gemeenten.

De resultaten van dit onderzoek zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en veiligheidsregio om de respons ten aanzien van deze kenmerken representatief te maken voor de provincie Noord-Brabant. Dit houdt in dat antwoorden die gegeven worden door deelnemers uit een ondervertegenwoordigde groep iets zwaarder meetellen dan die uit een oververtegenwoordigde groep.

Hieronder vindt u een samenvatting van de resultaten. Deze samenvatting en de volledige resultaten zijn terug te vinden in de rapportage Brabantse Monitor maatschappelijke effecten coronavirus, Resultaten meting 4 (het PON, 2020, publicatienummer 201225-01).

¹ Het Brabantpanel is een online panel van zo'n 1.500 Brabanders die enkele keren per jaar worden uitgenodigd om deel te nemen aan onderzoeken van sociaal-maatschappelijke aard. Het panel wordt beheerd door het PON.

Samenvatting

Respons

De vragenlijst van de vierde meting is ingevuld door 2.244 Brabanders (1-meting door 2.050 respondenten, 2-meting door 2.019 respondenten, 3-meting door 2.089 respondenten). Met een respons van 2.244 kunnen we betrouwbare uitspraken voor de provincie Noord-Brabant doen en een uitsplitsing maken naar de veiligheidsregio's.

Persoonlijke situatie

De bezorgdheid van respondenten is ten opzichte van eerdere metingen verder afgenomen, van 63% bij de 1^e meting naar 37% bij de 4^e meting. Iets meer de helft (53%) geeft aan zich 'rustig' te voelen onder de huidige omstandigheden, dat is een stijging ten opzichte van de 3^e meting. Het aandeel mensen dat behoorlijk aangedaan is door de situatie is afgenomen ten opzichte van de eerdere metingen. De gemiddelde score is verbeterd van een 6,6 bij de eerste meting naar een 5,4 bij de vierde meting (hoe hoger het cijfer hoe meer aangedaan mensen zijn).

Brabanders waarderen hun leven gemiddeld met een 7,1. Drie op de vier respondenten geven aan dat zij op dit moment even tevreden zijn met het leven dan ten tijde van de 3-meting (vier weken geleden). Voor 17% is deze score verbeterd. Voor ruim drie kwart van de Brabanders geldt eveneens dat de eenzaamheidsgevoelens onveranderd zijn ten opzichte van de 3^e meting. Echter 9% geeft aan zich nu eenzamer te voelen dan vier weken geleden, dat was bij de 3-meting nog 14%.

We vroegen Brabanders ook in hoeverre zij zich verbonden voelen met de buurt en of zij mantelzorg verlenen. Meer dan de helft van de respondenten voelt zich redelijk tot sterk verbonden met de buurt: 41% voelt zich in redelijke mate verbonden met de buurt, 15% sterk. Een derde voelt zich een beetje verbonden met de buurt en 11% helemaal niet. Een meerderheid van de respondenten (81%) geeft aan dat de verbondenheid met de buurt niet is veranderd door de coronacrisis. 44% van alle respondenten geeft mantelzorg aan een hulpbehoevende naaste. Van deze mantelzorg verlenende respondenten geeft 70% aan dat zij dat ook al deden voor de coronacrisis, 15% is het sinds de crisis gaan doen en 15% is hier juist mee gestopt.

Persoonlijke situatie naar leeftijd en veiligheidsregio

Respondenten tussen de 30 en 54 jaar zijn minder aangedaan door de huidige situatie dan andere leeftijdsgroepen. Respondenten van 70 jaar en ouder voelen zich juist meer aangedaan dan gemiddeld. Daarnaast voelen respondenten in de leeftijd tussen 18 en 44 jaar zich vaker gespannen/gestrest en vaker gefrustreerd. Respondenten van 55 jaar en ouder geven juist minder vaak aan gespannen en gefrustreerd te zijn. Deze groep is echter wel vaker bezorgd dan respondenten tot en met 44 jaar. Over gevoelens van eenzaamheid is de jongste leeftijdsgroep verdeeld. Zij voelen zich nu vaker eenzaam dan ten tijde van de 3-meting, maar ook vaker minder eenzaam dan andere leeftijdsgroepen. Deze categorie

heeft dus zowel uitschieters in positieve als in negatieve zin. De groep jongeren die zich in de afgelopen weken eenzamer is gaan voelen, is wel kleiner geworden: van 23% bij de 3-meting naar 15% bij de 4-meting. Respondenten met een leeftijd van 70 jaar of ouder geven vaker aan dat zij zich redelijk tot sterk verbonden voelen met de buurt waarin zij wonen. Jongeren voelen zich juist minder sterk verbonden. 55-plussers geven vaker dan de andere leeftijdsgroepen mantelzorg.

Respondenten uit Brabant-Zuidoost geven vaker dan respondenten uit de andere regio's aan dat zij zich verdrietig voelen door de huidige situatie. Respondenten uit Brabant-Zuidoost voelen zich ook gemiddeld vaker eenzaam dan vier weken geleden en geven vaker aan dat zij minder tevreden zijn met het leven dan vier weken geleden. Respondenten uit Midden- en West-Brabant geven vaker aan gefrustreerd te zijn. Ook geven zij minder vaak mantelzorg.

Adviezen en maatregelen

We legden de respondenten een aantal adviezen en maatregelen voor en vroegen hen in hoeverre zij deze adviezen opvolgen. De trend in de daling van het aantal mensen dat zich altijd aan de adviezen houdt, zet zich door: bij 5 adviezen zien we een daling van het aantal mensen dat het advies altijd opvolgt: geen handen schudden, thuisblijven bij klachten, thuisblijven als 1 van de huisgenoten klachten heeft, zoveel mogelijk thuiswerken en 1,5 meter afstand houden. Het 1,5 meter afstand houden is het advies dat door de minste mensen altijd opgevolgd wordt. Twee adviezen zijn aangepast in de afgelopen weken en zijn alleen in de vragenlijst van de 4^e meting opgenomen: 63% geeft aan het openbaar vervoer alleen te gebruiken als het echt niet anders kan. Het advies om drukte te vermijden wordt door 39% altijd opgevolgd.

Aan de mensen die aangegeven hebben de adviezen meestal niet of nooit op te volgen, hebben we gevraagd naar de reden hiervoor.

Bij het houden van 1,5 meter afstand geven mensen aan dat het niet altijd mogelijk is om je er aan te houden bijvoorbeeld in sommige winkels. Daarnaast is het voor een deel van de mensen niet uitvoerbaar vanwege het werk dat ze doen (daardoor is zoveel mogelijk thuiswerken ook niet voor iedereen mogelijk). Andere geven aan zich niet aan dit advies te houden wanneer ze bij familie en vrienden zijn. Het vermijden van drukte is voor sommigen lastig vanwege het werk dat ze doen of bijvoorbeeld in winkels waar het druk is.

Overall zijn er diverse redenen waarom mensen de adviezen niet kunnen opvolgen (werk, drukte in winkels), maar er zijn ook mensen die het nut van de adviezen in twijfel trekken.

We vroegen respondenten ook of zij het idee hebben dat meer of minder mensen zich in de maatregelen zijn gehouden in de afgelopen 4 weken. Bij de 2^e meting gaf 42% aan dat minder mensen zich aan de adviezen lijken te houden. Bij de huidige meting is dat gestegen naar 81%.

Adviezen en maatregelen naar leeftijd en veiligheidsregio

Respondenten tot en met 44 jaar volgen de adviezen en maatregelen minder vaak op dan andere leeftijdsgroepen. Respondenten van 55 jaar en ouder volgen deze juist vaker op. Grote verschillen zitten bijvoorbeeld in het houden van 1,5 meter afstand. 20% van de respondenten tussen de 18 en 29 jaar doet dit altijd. Bij respondenten van 70 jaar en ouder ligt dit percentage een stuk hoger; 50%. Respondenten tussen de 45 en 69 jaar hebben vaker het idee dat minder mensen zich in de afgelopen 3 weken aan de adviezen houden.

Er zijn geen noemenswaardige verschillen in het opvolgen van de adviezen tussen de verschillende veiligheidsregio's.

Versoepelingen

Per 11 mei en 1 juni zijn verschillende maatregelen versoepeld. We vroegen respondenten of ze al gebruikt hebben gemaakt van de versoepelingen en naar hun ervaringen hiermee. De meeste mensen (69%) zijn al naar de kapper, schoonheidsspecialist of pedicure geweest. Ook heeft meer dan de helft al weer buiten gesport en is een derde naar een fysiotherapeut, diëtist of masseur geweest. Bij bezoek aan terras, restaurant en café zien we een meer verdeeld beeld: iets minder dan de helft is er al geweest of gaat dat binnenkort doe. Iets meer dan de helft wacht nog even af of gaat er nog niet naartoe. Ook zien we een nog afwachtende houding ten opzichte van het reizen met het openbaar vervoer. Het bezoek aan culturele instellingen zoals een bioscoop, concertzaal of museum wordt door het merendeel ook nog even uitgesteld.

Aan de mensen die gebruik hebben gemaakt van een of meerdere versoepelingen, hebben we gevraagd naar hun ervaringen hiermee. Konden ze zich aan de adviezen zoals 1,5 meter afstand houden, houden? En vonden ze dat vervelend? In de meeste gevallen konden respondenten zich makkelijk aan de adviezen houden. Zo'n 10 tot 20% kon zich hier enigszins aan houden. We vroegen respondenten ook hoe zij het 1,5 meter afstand houden ervaren en in welke situaties mensen vaak te dichtbij kwamen. Hieruit blijkt dat met name bij het doen van boodschappen het houden van 1,5 meter afstand lastig is. In drie kwart van de gevallen komen mensen regelmatig tot vaak te dichtbij. Ook bij buitenshuis werken en winkelen geeft meer dan de helft van de respondenten aan dat dit regelmatig tot vaak gebeurt.

Versoepelingen naar leeftijd en veiligheidsregio

Respondenten tussen de 18 en 29 jaar hebben al een stuk vaker gebruik gemaakt van de openstelling van de terrassen, restaurants, bioscopen en het openbaar vervoer. Respondenten van 55 jaar en ouder hebben vaker gebruik gemaakt van de kapper, schoonheidsspecialist of pedicure, van paramedische beroepen en van musea. Respondenten tot en met 44 jaar geven vaker aan dat het vaak voorkomt dat mensen te dichtbij komen als zij in de openbare ruimte zijn. Respondenten van 55 jaar en ouder hebben hier beduidend minder vaak mee te maken. Met name wanneer respondenten buitenshuis werken of boodschappen doen is dit verschil groot.

Respondenten uit veiligheidsregio Midden- en West-Brabant hebben vaker dan anderen gebruik gemaakt van de kapper, bioscoop en het openbaar vervoer of zijn vaker van plan dit op korte termijn te gaan doen. Respondenten uit Brabant-Noord hebben juist nog minder gebruik gemaakt van deze versoepelingen. Het 1,5 meter afstand houden wordt door inwoners van veiligheidsregio Brabant-Zuidoost minder vaak succesvol ervaren. Bij het bezoeken of ontvangen van visite en bij het winkelen ervaren zij vaker dat mensen te dichtbij komen.

Vertrouwen in aanpak crisis door instanties

We zien sinds de 1^e meting een dalende trend in het vertrouwen dat Brabanders hebben in alle vier genoemde instanties: rijksoverheid, gemeente, de gezondheidszorg en het RIVM. De groep mensen met 'veel vertrouwen' is overal kleiner geworden, de groep met 'redelijk wat', 'weinig' en 'geen' vertrouwen is overal groter geworden.

Vertrouwen in aanpak naar leeftijd en veiligheidsregio

Het vertrouwen in de diverse instanties is lager bij respondenten van 30 tot en met 44 jaar en hoger bij respondenten van 70 jaar en ouder.

Respondenten uit Brabant-Zuidoost hebben wat minder vertrouwen in rijksoverheid, de gemeente en het RIVM.

Zorgen door het coronavirus

We vroegen respondenten in hoeverre zij zich op dit moment zorgen maken over een aantal zaken die spelen vanwege het coronavirus. Net zoals bij eerdere metingen maken de meeste mensen zich zorgen over de economische gevolgen van de crisis (36% veel zorgen). Het aandeel mensen dat zich hierover zorgen maakt is echter gedaald van 45% naar 36%. Ook maakt ruim een derde zich veel zorgen over andere mensen die zich niet aan de adviezen houden en over de duur van deze crisis. Dit is vergelijkbaar met de 3^e meting, alleen is het aandeel mensen dat zich veel zorgen hierover maakt kleiner geworden. Dat geldt ook voor de zorgen over de komst van een 2^e coronagolf en over ouderen en kwetsbare mensen.

Zorgen door het coronavirus naar leeftijd en veiligheidsregio

Respondenten tussen de 18 en 29 jaar maken zich vaker zorgen over hun geestelijke/mentale gezondheid, hun financiële situatie, hun werksituatie, de voortgang van hun studie, voldoende voorraad in supermarkten en reguliere zorg en hulp in ziekenhuizen. Respondenten van 55 jaar en ouder maken zich juist vaker zorgen over een kwetsbaar/eenzaam persoon in hun omgeving, om ouderen en kwetsbare mensen in het algemeen, overige zorg en hulp (zoals thuiszorg), de veiligheid in hun woonplaats, om andere mensen die zich niet aan de maatregelen en adviezen houden en de komst van een tweede coronagolf.

Respondenten uit veiligheidsregio Brabant-Noord geven minder vaak aan zich zorgen te maken over de lichamelijke gezondheid van familie of vrienden en over de voorraad in supermarkten. Respondenten uit Midden- en West-Brabant maken zich minder vaak zorgen over een gezin waar spanning zijn en ouderen en kwetsbare mensen in het algemeen.

Informatie over de adviezen en maatregelen

Wat vinden Brabanders van de informatie over de adviezen en maatregelen die op dit moment over het coronavirus en de coronacrisis wordt verspreid? We hebben hierover in de 4^e meting drie nieuwe stellingen aan respondenten voorgelegd. Er is verdeeldheid over de stelling ‘Het is mij niet meer helemaal duidelijk wat alle adviezen en maatregelen van de overheid zijn: 37% is het (helemaal) eens met deze stelling, 37% (helemaal) oneens. Toch vindt 45% de informatie over de adviezen en maatregelen duidelijk. Een ruime meerderheid van 61% vindt sommige adviezen tegenstrijdig.

We hebben vervolgens gevraagd welke informatiebronnen mensen gebruiken als ze informatie opzoeken over het coronavirus of over de adviezen en maatregelen. De website van de RIVM wordt door de grootste groep mensen geraadpleegd (38%). Verder haalt 37% informatie uit nieuwsprogramma’s op radio of tv. 32% kijkt voor informatie op de website van de Rijksoverheid. 17% zoekt nooit informatie op over het coronavirus.

Informatie over de adviezen en maatregelen naar leeftijd en veiligheidsregio

Respondenten tot en met 29 jaar vinden de informatie over adviezen en maatregelen vaker duidelijk. Aansluitend hierop geven zij ook minder vaak aan dat zij sommige adviezen tegenstrijdig vinden. 55-plussers vinden de informatie en adviezen juist minder vaak duidelijk. Respondenten tussen de 55-69 jaar vinden de informatie ook vaker tegenstrijdig. Als we vervolgens kijken naar de informatiebronnen die men raadpleegt om informatie over het coronavirus en de adviezen op te zoeken, zien we dat respondenten tot en met 29 jaar vaker de voorkeur geven aan digitale informatiebronnen. Zij raadplegen vaker de websites van de Rijksoverheid en het RIVM, gebruiken vaker google en bezoeken vaker nieuwswebsites. Respondenten van 55 jaar en ouder kiezen juist vaker voor nieuwsprogramma’s op radio of tv of een online dan wel papieren krant.

Respondenten uit Brabant-Noord geven vaker aan dat zij de informatie over de adviezen en de maatregelen duidelijk vinden. Verder zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen de verschillende veiligheidsregio’s.

Andere thema's

In de afgelopen twee maanden hebben we viermaal een vragenlijst aan Brabanders voorgelegd waarbij een groot aantal thema's de revue is gepasseerd. We vroegen aan het einde van de vierde vragenlijst van deze monitor of er zaken zijn waar we nog onvoldoende aandacht aan hebben besteed. Veel genoemde antwoorden op deze vraag sommen we hieronder kort op.

- **De gevolgen van de crisis op de mentale gesteldheid** van zowel Brabanders in het algemeen als van specifieke doelgroepen zoals zorgverleners, (ex)corona-patiënten, kinderen, (kwetsbare) jongeren en ouderen, mensen met een beperking of mensen voor wie de zorg is uitgesteld vanwege tuitstel van behandelingen, zijn diverse malen genoemd.
- **De economische gevolgen van de crisis** zowel voor ZZP'ers als ondernemers. Maar ook de gevolgen voor mensen die hun baan verloren zijn tijdens de crisis, of de mensen die nog ontslagen gaan worden zijn vaker genoemd. Zo ook de gevolgen voor de culturele sector, de gevolgen voor gemeenten, voor de hoogte van de toekomstige zorgpremie.
- **De gevolgen van de crisis voor mensen die in verzorgings- en verpleeghuizen wonen** en wekenlang geen bezoek mochten ontvangen. En voor het verzorgend personeel in verzorg- en verpleeghuizen.
- **Mening van Brabanders over de adviezen en maatregelen en het gevoerde beleid:** wat vinden mensen van de adviezen en maatregelen, zijn ze het eens met het gevoerde beleid van de Rijksoverheid en veiligheidsregio's?